

संदर्भ सूची :

१. घाटोळे रा.ना, समाजशास्त्रीय संशोधन पद्धती, मंगेश प्रकाशन, नागपूर, २०००,
पृ. ११८
२. भांडारकर पू.ल., सामाजिक संशोधन पद्धती, महाराष्ट्र ग्रंथनिर्माती मंडळ, नागपूर
१९८७, पृ. २
३. घाटोळे रा.ना, उपरोक्त, पृ. ११९
४. दुबे राजा, मिडिया मिमांसा, अंक ४, एप्रिल-जून २०१०, पृ. ७१
५. घाटोळे रा.ना., उपरोक्त, पृ.१२१
६. पाठक राममोहन, मिडिया मिमांसा, अंक ४, एप्रिल-जून २०१०, पृ. १२
७. कुळकर्णी एस.के., पाऊले पत्रकारीतेची, पुणे विद्यार्थी गृह प्रकाशन, पुणे, पृ. ५५.
८. श्रीहरी गुड्डीपुड्डी, मिडिया मिमांसा, अंक ४, एप्रिल-जून २०१०, पृ. ७७
९. धारुरकर वि.ल., जनसंवाद सिद्धांत चैतन्य प्रकाशन औरंगाबाद, २०११, पृ. ५७
१०. देवेश किशोर, कम्यूनिकेशन रिसर्च हारानंद पब्लि., नई दिल्ली २०००, पृ. ८०
११. डॉ. गव्हाने सुधिर, नांदेड येथील राष्ट्रीय चर्चासत्रातील विचार, २०१३
१२. गर्गे स.म., इतिहासाचा सामाजिक वेध, मानसन्मान प्रकाशन, पुणे २०००, पृ.४०
१३. पाठक राममोहन, मिडिया मिमांसा, एप्रिल-जून २०१०, पृ. १२.
१४. शर्मा राधेशाम मिडिया मिमांसा, अंक ४, एप्रिल-जून २०१०, पृ. ७७
१५. कुटियाला बि.के., संपादकीय मिडिया मिमांसा, अंक ४, एप्रिल-जून २०१०, पृ. २.

प्रस्तुत प्रबंधाची संपूर्ण संदर्भ सूची

१. Macluhan Marshal, Understanding media, Routledge and Kegan Paul, London, 1964, P-162.
२. कोळमकर अनंत - बातमीदाराचा जाहीरनामा, हिमालया पब्लिशिंग हाऊस, मुंबई, २००२, पृ. ५-६.
३. Houm George News Writing, Kanishka Pub. & Distributor New Delhi, 1996, P-17.
४. Dua S.R., Theres in Indian Communication metropolitan, New Delhi, 1980, P. 9
५. Carni Mishchel - Reporting, Mc Millan Pub., New York, 1987, P-87.
६. डॉ. गव्हाणे सुधीर - मनोरंजन एव माध्यम उद्यम का समाज दायित्व : एक सत्यशोध, पत्रकारिता विभाग, डॉ. बा.आ.म.वि. सप्टेंबर २०१३, पृ.१२.
७. Mcquil Denis, Towards Sociology of Mass communication, Univ. Press London, 1969, p-8.
८. Nayar Ramchandran Kiran - India dowards an information society, communicator, Jan-Apr-1994, P-14-15
९. डॉ. धारुरकर वि.ल., संपादन कला आणि शास्त्र, रामराज्य प्रकाशन, वैजापूर, १९८९, पृ.१११

१०. Woods A- Modern Newspaper production, Harper and row Pub. New York, P-140.
११. डॉ. धारुकर वि.ल., 'माध्यम दृष्टीक्षेप' चैतन्य प्रकाशन, औरंगाबाद १९९९, पृ. १०१.
१२. कित्ता पृ. १०४.
१३. Chakravarti Jagdish - Changing Society, emergin Trends Authors Press, New Delhi, 2005, P. 56
१४. डॉ. धारुकर वि.ल., उपरोक्त, पृ. ६५.
१५. मुखर्जी मोनीदिया, योजना (प्रजासत्ताक दिन विशेषांक) जाने-२०००, I &B Ministry, New Delhi - P-42
१६. डॉ. धारुकर वि.ल., उपरोक्त, पृ. ७८
१७. हर्षदेव - उत्तर आधुनिक मिडीया तकनीक, वाणी प्रकाशन, नई दिल्ली, २००३, पृ. ६९-७०
१८. Shewan M.A. - The DBS Handbook of Journalism DBS Imprints, New Delhi.P-9.
१९. Shukla A.S. - Handbook of Journalism and Msss Communication Rajat Publications, New Delhi, 2008, P-39
२०. Shewan M.A. - Opcit. P. 10.
२१. Kumar J. Keval - Mass Communication in India, Himalaya Pub. Mumbai 2013, P-65

२२. Shewan M.A. Opcit. P-81
२३. Ganesh T.K. - New Reporting and editing in digital Age gnosis pub., New Delhi, 2006, P-15.
२४. Ganesh T.K. -ibid P-20.
२५. Shewan M.A. Opcit. P-131.
२६. Devi meena - Editing and reporting in Journalism, Alfa Pub. New Delhi, 2009, P-292.
२७. Kumar J. Keval Opcit.- P- 65.
२८. ibid P-65.
२९. ibid P-65.
३०. Sukla A.S.Opcit. - P-39
३१. Shewan M.A. Opcit.
३२. Shewan M.A., ibid
३३. Devi Meena - Editing and reporting in Journalism, Alfa pub. New Delhi, २००९, P - 292.
३४. Shewan M.A. - Opcit.
३५. Kumar J. Keval - Opcit., P.73
३६. कर्णिक द्वा.भ. - वृत्तसाधना, संदीप प्रकाशन, मुंबई - 1973, पृ. 55.
३७. Devi Meena - Opcit. P-292

३८. Kumar J. Keval - Opcit. P-52.
३९. Entertainment Journalism, [www.sage reference.com](http://www.sage-reference.com)
४०. ibid
४१. Shewan M.A. - Opcit. P - 397.
४२. Houm george - Opcit. P-4
४३. Stretg Herbert - News reporters and News Sources, Mcgraw
Hill Pub. Delhi, 1992, P-36.
४४. Shewan M.A., ibid. P- 545.
४५. धारुरकर वि.ल., आजकालची पत्रकारिता, चैतन्य प्रकाशन औरंगाबाद, १९८५, पृ.९.
४६. सातोस्कर बा.द., पत्रकारिता विद्या, सागर प्रकाशन, पणजी, गोवा, १९६७. पृ. ७
४७. जोशी य.ग., महाशब्दकोष विभाग ६, शारदा प्रेस पुणे. पृ. ७८.
४८. धारुरकर वि.ल., उपरोक्त, पृ. ९
४९. कित्ता, पृ. ९
५०. Macluhan Marshal, Understanding media, Sage Publication London,
1956, P-12
५१. Doob L.W., Public opinion and propaganda, Henry froot g.w., New York,
1948, P-73
५२. Learner and Sehram Wilber, Communication and change in developing
countries, East west Centre Press, Hawaii, USA 1967, P-86.

५३. Learner and Schram- Comm. And change in devp. Countries, East West
Center Press, Hawaii, USA 1967 P. 86
५४. Mahajan Kamlesh - Communication and society, classical Pub. Co. New
Delhi, 1990, P-90.
५५. Mahajan Kamlesh - Op. Cit. P- 41.
५६. Barthel Manfred, Mass media & Men, New-york, 1968, P-61
५७. Pearson Karl, The Grammer of Science, Black Pub. London 1911, P-10.
५८. डॉ. भांडारकर पु.ल. - सामाजिक संशोधन पध्दती, महाराष्ट्र ग्रंथ निर्मिती मंडळ, नागपुर,
१९८७, पृ.२.
५९. Heralded Edward - Social Responsibility of Press, East-West Centre Press,
Honolulu, V.J.A., P-102.
६०. बर्जर, ए.ए., मिडिया अन्यालिसेस टेक्नीक सेज प्रकाशन लंडन, १९८२, पृ. १८२.
६१. धारुकर वि.ल., आजकालची पत्रकारिता, चैतन्य प्रकाशन औरंगाबाद, १९८५, पृ.३३
६२. घाटोळे रा.ना., समाजशास्त्रीय संशोधन तत्त्वे व व्यवहार मंगेश प्रकाशन, नागपुर, पृ. १३.
६३. कित्ता पृ. १६
६४. कित्ता पृ. १७
६५. Ghosh B.N. - Scientific method & social Research, P-160.
६६. Mahajan Kamlesh- Opcit - P.-90

६७. Robinson D.S. - Radio Comes to farmers, P. Lazerfied & F.N. Stantson
(Ed.) New York, १९४१, P-77.
६८. Jahoda Saltish, Ferk Stuard - Research Methods in social Relations, Holt,
Rinehart & Winston, New York, 2004, P-31.
६९. Karl Pearson - Ibid P-182.
७०. भांडारकर, पु.ल. - उपरोक्त, पृ. १३४.
७१. बोधनकर सुधीर, सलोनी विवेक, सामाजिक संशोधन पध्दती, साईनाथ प्रकाशन नागपुर,
१९९९, पृ.१०३
७२. भांडारकर, पु.ल. - उपरोक्त, पृ. ६७.
७३. Sheilds Patricia and Rangrajan - www.wikipedia, Exploratory Research
७४. भांडारकर, पु.ल. - उपरोक्त, पृ. ६९.
७५. कित्ता, पृ. ६९.
७६. प्रा. काचोळे, दा.धो.- सामाजिक संशोधन पध्दती, कैलास प्रकाशन औरंगाबाद, १९९३,
पृ. ६८.
७७. भांडारकर पु.ल. - उपरोक्त, पृ. ६९.
७८. घाटोळे रा.ना., उपरोक्त पृ. १५८.
७९. भांडारकर, पु.ल. - उपरोक्त, पृ. १३७.
८०. कित्ता, पृ. १३७.
८१. कित्ता, पृ. १३८.

८२. Berzer A.A. Opcit, P - 88.
८३. भांडारकर पु.ल. - उपरोक्त, पृ. ३४.
८४. Ghosh B.N. - Scientific Method and social Research, Sterling Pub. New Delhi, 1996, P-57.
८५. Beraslon B. - Analysis in communicaton Research Free press New York, १९५९, P-89.
८६. भांडारकर, पु.ल. - उपरोक्त, पृ. २३४.
८७. कित्ता, पृ. २३५.
८८. Young P.V. - Scientific Social survey and Research, Prentice ँ Hill India New Delhi, 1973, P-30.
८९. घाटोळे रा.ना., उपरोक्त पृ. ३६.
९०. भांडारकर, पु.ल. - उपरोक्त, पृ. ६८.
९१. Good & Halt - Method in social science research Mcgraw Hill book co., New York, 1952, P-23.
९२. रामचंद्र गोविंद कानडे, मराठी नियतकालिकांचा इतिहास, कर्नाटक पब्लिशिंग हाऊस, मुंबई - २,१९३८, पृ. १००
९३. न.चिं.केळकर, वृत्तपत्र मीमांसा, नीलकंठ प्रकाशन, पुणे १९६५, पृ.३३.
९४. लेले रा.के., मराठी वृत्तपत्रांचा इतिहास, कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन, पुणे, १९८४, पृ. ११२
९५. कित्ता, पृ. १६

१६. बेडेकर दि.के., भा.शं. भगणे (संपादक) भारतीय प्रबोधन, समाज प्रबोधन संस्था, पुणे,
प्रा.आ. १९७३, पृ. १२४
१७. पूर्वोक्त, लेले, पृ. ०६
१८. पूर्वोक्त, लेले, पृ. ३२
१९. वि.कृ.जोशी, वृत्तपत्रांचा इतिहास, युगवाणी प्रकाशन, मुंबई, प्र.आ. १९५१, पृ. १५
१००. पूर्वोक्त, लेले, पृ. ४०
१०१. पूर्वोक्त, केळकर, प्रास्ताविक, पृ. ४
१०२. कित्ता, पृ. १८
१०३. कित्ता, पृ. १९
१०४. गंगाधर पानतावणे, पत्रकार डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे,
द्वितीयावृत्ती १९९६, पृ. १४
१०५. पूर्वोक्त, जोशी वि.कृ., पृ. ३३५
१०६. पूर्वोक्त, बेडेकर दि.के. व भा.शं.भगणे (संपादक) भारतीय प्रबोधन, पुणे १९७३,
पृ. १०३
१०७. दिक्षित राजा, इतिहास, समाजविचार आणि केशवसुत, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई १९९३,
पृ. ५१.
१०८. कित्ता, पृ. ५२
१०९. जोशी रा.भी., महाराष्ट्रातील प्रबोधन पर्व संपले आहे काय ? समाविष्ट, भारतीय
प्रबोधन, संपादक बेडेकर, भगणे, पुणे १९७, पृ. १२५.

११०. पूर्वोक्त, जोशी वि.कृ., वृत्तपत्रांचा इतिहास (पृ. १७०-७१)
१११. कित्ता, पृ. १७१.
११२. जोग रा.श्री. (संपादक), मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, खंड चौथा, पुणे, १९७३.
११३. पूर्वोक्त, जोशी वि.कृ., पृ. २७४
११४. कित्ता, पृ. २७५
११५. जोशी ना. वि., पुणे शहराचे वर्णन, संपादक डॉ. शांताराम गजानन महाजन, प्रथमावृत्ती,
२००२, पृ. ६
११६. पहा, अभिव्यक्ती स्वातंत्र्यासाठी ब्रिटिशकाळात मराठी वृत्तपत्रांचा लढा. न्या. नरेंद्र
चपळगावकर, प्रकाशक - यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक,
चर्चासत्रातील निबंध.
११७. पूर्वोक्त, कानडे, नियतकालिकांचा इतिहास, पृ. ३४ (यापुढे 'मराठी नियतकालिकांचा
इतिहास' या पुस्तकाचा उल्लेख 'नियतकालिकांचा इतिहास' असा केला आहे.)
११८. फाटक न.र., प्रस्तावना, वृत्तपत्रांचा इतिहास, पृ. १०
११९. पूर्वोक्त, जोशी वि.कृ., पृ. २८४.
१२०. पूर्वोक्त, लेले, मराठी वृत्तपत्रांचा इतिहास, पृ. ६२
१२१. कित्ता, पृ. ५६
१२२. उ.नि.जोशी, वृत्तपत्रांचा इतिहास, पृ. ३१९
१२३. पहा, प्रस्तावना, न.र.फाटक, नियतकालिकांचा इतिहास, पृ. २, ३
१२४. पूर्वोक्त, लेले, पृ. ६७
१२५. कित्ता, पृ. ३८, ३९

१२६. उ.नि.जोशी, वृत्तपत्रांचा इतिहास, पृ. ३२०
१२७. पूर्वोक्त, लेले, पृ. ६१
१२८. इंग्रजी-मराठीची सरमिसळ याला प्रा. न.र. फाटक 'गंगाजमनी थाट' असा शब्दप्रयोग करतात. तत्कालीन मराठी वृत्तपत्रे गंगाजमनी थाटाने चालत. केसरी मराठाने इंग्रजी मराठीचे मिश्रण करण्याची पद्धती मोडली. परंतु इंदुप्रकाश, ज्ञानप्रकाश, नेटिव ओपिनियन ही वृत्तपत्रे आपला प्रपंच वरीलप्रमाणे चालवित होती. टिळक - आगरकरांचे 'मराठा' पत्र यशस्वी झाले नसल्याची बाब लक्षात घेतल्यास सदर तोडीची संयुक्तता पटते. पहा - न. र. फाटक प्रस्तावना - नियतकालिकांचा इतिहास, पृ. ०२
१२९. पूर्वोक्त, कानडे, नियतकालिकांचा इतिहास, पृ. ०२
१३०. पूर्वोक्त, जोशी, वृत्तपत्रांचा इतिहास, पृ. १२ (अधिक माहितीसाठी पहा-केळकर, वृत्तपत्र मीमांसा, पृ. ४८.)
१३१. उ. नि., न. र. फाटक, प्रस्तावना, नियतकालिकांचा इतिहास, पृ. १
१३२. पूर्वोक्त, वि. कृ. जोशी, पृ. ३०२
१३३. कित्ता, पृ. २९७
१३४. उद्घृत, वृत्तपत्रांचा इतिहास, पृ. ३००
१३५. उ.नि., न. र. फाटक, प्रस्तावना, वृत्तपत्रांचा इतिहास, पृ. १८
१३६. पूर्वोक्त, जोशी वि.कृ., पृ. ३१५
१३७. पूर्वोक्त, लेले रा.के., पृ. ८८
१३८. कित्ता, लेले, पृ. ९१

१३९. कित्ता, लेले, पृ. ११५
१४०. कित्ता, लेले, पृ. १२४
१४१. हिवाळे भा.पं., ज्ञानोदयाची पहिली शंभर वर्षे, पृ. ५३
१४२. कित्ता, पृ. ५३
१४३. पूर्वोक्त, पहा, लेले, मराठी वृत्तपत्रांचा इतिहास, पृ. १४२
१४४. उ.नि. वि.कृ. जोशी, पृ. ३६५, ६६
१४५. फाटक न. र., प्रस्तावना, वृत्तपत्रांचा इतिहास, पृ. १९
१४६. पूर्वोक्त, लेले, मराठी वृत्तपत्रांचा इतिहास, पृ. १५९
१४७. उ.नि.वि.कृ.जोशी, मराठी वृत्तपत्रांचा इतिहास, पृ. १४६
१४८. पूर्वोक्त, लेले, मराठी वृत्तपत्रांचा इतिहास, पृ. १७०-७१
१४९. डॉ. व्यास प्रकाशचंद्र, महाराष्ट्रातील सामाजिक व सांस्कृतिक प्रबोधन, यशवंतराव
चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक, २००४, पृ. ११.
१५०. पूर्वोक्त, लेले, मराठी वृत्तपत्रांचा इतिहास, पृ. १७२, ७३
१५१. कित्ता, लेले, पृ. १८१
१५२. घाटे वि. द., दिवस असे होते, मुंबई, १९६१, पृ. १२३, २४
१५३. पूर्वोक्त, लेले, मराठी वृत्तपत्रांचा इतिहास, पृ. २३४
१५४. पूर्वोक्त, कानडे, नियतकालिकांचा इतिहास, पृ. १०१
१५५. दिवाकर वैशाली, चव्हाण प्रवीण भारतातील राष्ट्रवाद : सिद्धांत आणि व्यवहार, पुणे,
डिसेंबर २०००, पृ. १८.

१५६. कित्ता, पृ. १५
१५७. फडके य.दि., आगरकरांचा केसरी, शोध : बाळ-गोपाळांचा, श्रीविद्या प्रकाशन, पुणे,
१९७७, पृ. ४०.
१५८. पूर्वोक्त, जोशी, वृत्तपत्रांचा इतिहास, पृ. ३४८
१५९. प्रा. भा.ल.भोळे यांनी यासाठी 'अतीत गौरव' ही संज्ञा वापरली आहे, (पत्रकार - भा.ल. भोळे) समाविष्ट - संपादक हरी नरके, महात्मा फुले : शोधाच्या नव्या वाटा, म. फुले चरित्र साधने प्रकाशन समिती, मुंबई ३३२, १९९८, पृ. १३१
१६०. उ. नि. लेले, मराठी वृत्तपत्रांचा इतिहास, पृ. २७५
१६१. पूर्वोक्त, दीक्षित राजा, इतिहास, समाजविचार आणि केशवसुत, पृ. ३५
१६२. उ.नि., लेले, मराठी वृत्तपत्रांचा इतिहास, पृ. २७१
१६३. कित्ता, लेले, पृ. २७६
१६४. कित्ता, लेले, पृ. २८२, ८३, ८४
१६५. पूर्वोक्त, फडके, शोध : बाळ - गोपाळांचा, पृ. ३१
१६६. फाटक न.र., प्रस्तावना, नियतकालिकांचा इतिहास, पृ. ३
१६७. आगरकरांचा केसरी, 'केसरी' विरुद्ध 'सुधारक' या दोन लेखांमधून य.दि.फडके यांनी यासंदर्भात सविस्तर चर्चा केली आहे. (पहा - शोध : बाळ-गोपाळांचा - य.दि. फडके)
१६८. पूर्वोक्त, फडके य.दि., पृ. ५३
१६९. पूर्वोक्त, फडके, पृ. ३३४

१७०. प्रधान ग.प्रा., आगरकर लेखसंग्रह, आवृत्ती-७, साहित्य अकादमी, नवी दिल्ली,
२००४, पृ. १५२.
१७१. पूर्वोक्त, लेले, पृ. ३१९
१७२. प्रेतयात्रा सुधारक आगरकरांची निघाली असा आजवर अभ्यासकांचा दावा होता ; मात्र
आगरकरांसह सर्व सुधारकांची ही प्रेतयात्रा होती, असे सप्रमाण य.दि.फडके यांनी सिद्ध
केले आहे. (शोध : बाळ-गोपाळांचा-फडके य.दि.)
१७३. पूर्वोक्त, प्रधान ग.प्रा., आगरकर लेखसंग्रह, पृ. १३१, ३२
१७४. कित्ता, पृ. १७
१७५. पूर्वोक्त, फडके य.दि., शोध : बाळ-गोपाळांचा, पृ. ६४
१७६. उ.नि., केळकर, वृत्तपत्र मीमांसा, पृ. १०२
१७७. कित्ता, केळकर, वृत्तपत्र मीमांसा, पृ. १२५
१७८. पूर्वोक्त, लेले, मराठी वृत्तपत्रांचा इतिहास, पृ. ३९२
१७९. आगरकरांबरोबर झालेल्या संघर्षात कोल्हापूरच्या वेदोक्त प्रकरणात टिळकांची ही वृत्ती
दिसून आली. 'केसरी' ची सर्व सुत्रे हाती आल्यावर साहजिकच त्या भूमिकेला प्राधान्य
मिळाले.
१८०. उपरोक्त, लेले रा. के., पृ. ३८०
१८१. पूर्वोक्त, लेले, पृ. ३८२, ८३
१८२. फाटक न.र., प्रस्तावना, नियतकालिकांचा इतिहास, पृ. ३

१८३. कित्ता, पृ. ६
१८४. उ.नि.वि.कृ. जोशी, वृत्तपत्रांचा इतिहास, पृ. ३३४
१८५. कित्ता, पृ. ९३
१८६. उ.नि., रा.के.लेले, पृ. २४९, २५०, २५१, २६८
१८७. पूर्वोक्त, कानडे रा.गो., पृ. ८८
१८८. श्री. शं. नवरे, मराठी वृत्तपत्रे (समाविष्ट) बेडेकर व भणगे (संपादक), भारतीय प्रबोधन,
समीक्षण व चिकित्सा, समाज प्रबोधन संस्था, पुणे १९७३, पृ. ३६०.
१८९. सुखराम हिवराळे, लोकपत्रकार डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, कोल्हापूर, १९९०,
द्वितीयावृत्ती, पृ. ६
१९०. उपरोक्त, लेले, पृ. ५२२
१९१. कित्ता, पृ. ५२७
१९२. कित्ता, पृ. ५३३
१९३. कित्ता, लेले, पृ. ५३६
१९४. कित्ता, लेले, पृ. ५३७
१९५. कित्ता, लेले, पृ. ५३८, ३९
१९६. कित्ता, लेले, पृ. ५४६
१९७. उपरोक्त, फडके य. दि., १९८४, पृ. १८७, ८८
१९८. संपा. अ.ह.गद्रे, अच्युतराव कोल्हटकर, स्मारक ग्रंथ, भाग-२ रा, मुंबई १९३४,
पृ. १५६-५७

१९९. उपरोक्त, लेले, पृ. ५७६, ७७
२००. कित्ता, पृ. ५४८
२०१. कित्ता, पृ. ५४८
२०२. कित्ता, पृ. ५४९, ५०
२०३. कित्ता, पृ. २४०, ४१
२०४. कंसातील शब्द स्पष्ट स्पष्टीकरणासाठी अभ्यासकाने दिलेला आहे.
२०५. उपरोक्त, प्रधान ग.प्र. पृ. १६
२०६. उपरोक्त, फाटक न. र., प्रस्तावना, वृत्तपत्रांचा इतिहास, पृ. २१
२०७. उपरोक्त, जोशी वि. कृ., पृ. ४७७
२०८. कुलकर्णी भीमराव, साहित्य चर्चा आणि साहित्य समिक्षा, केसरी १८८१, समाविष्ट
संपाद. गोखले शरच्चंद्र १९८१, केसरी शताब्दी ग्रंथ
२०९. उपरोक्त, लेले रा. के., पृ. २३७
२१०. कित्ता, पृ. ४८९
२११. कित्ता, पृ. २५३
२१२. उपरोक्त, कानडे रा.गो, पृ. ८५
२१३. कित्ता, पृ. ८५
२१४. उपरोक्त, जोशी वि. कृ., वृत्तपत्रांचा इतिहास, पृ. ४७६
२१५. भा. ल. भोळे, पत्रकार, समाविष्ट हरी नरके (संपा.), महात्मा फुले : शोधाच्या नव्या
वाटा, पृ. १२५

२१६. भा.ल.भोळे, मराठी गद्यशैलीला जोतीरावांचे योगदान, समाविष्ट, नरके/फडके, महात्मा
फुले गौरव ग्रंथ, खंड पहिला, सुधारित द्वितीयावृत्ती, १९९१. पृ. ६८४ (प्रकाशन - म.
फुले चरित्र साधने समिती, मुंबई -३२.)
२१७. धनंजय किर, लोकमान्य आणि राजर्षी शाहू - एक मूल्यमापन, पृ. ३९, ५९ 'या
पुस्तकाचा उल्लेख पुढे टिळक आणि शाहू असा केला आहे.'
२१८. पुर्वोक्त, भा. ल. भोळे, पत्रकार, समाविष्ट हरी नरके (संपा.), महात्मा फुले : शोधाच्या
नव्या वाटा, पृ. १२६
२१९. उपरोक्त, फडके य. दि., पृ. ७७-७८
२२०. रा.ना.चव्हाण, जुनी कागदपत्रे पुरोगामी सत्यशोधक, वर्ष १७, अंक २, एप्रिल-मे-जून
१९९२
२२१. उपरोक्त, फडके य. दि., पृ. ७८
२२२. कित्ता, पृ. ५३
२२३. उपरोक्त, किर धनंजय, पृ. ३४, ३५
२२४. कित्ता, पृ. २९.
२२५. उपरोक्त, लेले रा.क., मराठी वृत्तपत्रांचा इतिहास, पृ. ३५
२२६. कित्ता, पृ. ३५
२२७. कित्ता, पृ. ७१
२२८. उपरोक्त, किर धनंजय, पृ. ७१

२२९. कित्ता, पृ. ७१
२३०. उपरोक्त, लेले रा.क., पृ. ३५३
२३१. उपरोक्त, लेले रा.क., पृ. २७
२३२. कित्ता, पृ. २४३.
२३३. हरी नरके, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांची पत्रकारिता, १९२०-१९२८, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर लेखन आणि भाषणे, खंड १९, प्रस्तावना, पृ. २५.
२३४. उपरोक्त, लेले रा.क., पृ. ३५४.
२३५. कांबळे अरुण, जनता पत्रातील लेख डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर, प्रस्तावना, पृ. ४
२३६. Young P.V. Scientific Social Surveys & Research, Prentic Hall of India Pvt. Ltd., New Delhi, 1973, P. 30.
२३७. Kerlingez, F.N. Foundation of Behavioural Research, Holt Rine Heart & Winston, New York, 1973, P. 34
२३८. Young P.V. Opcit, P. 34
२३९. Bergez A.A., Media Analisis Technique, Sage, New York, P. 189.
२४०. Sharma S.C. & Bakshi Shweta Modernm Journalism & Mass Communication, A.K. Publisher, New Delhi 2009, P. 13.
२४१. डॉ. भांडाकर पु.ल., सामाजिक संशोधन पध्दती, म.वि.ग्र.नि.मं. नागपूर, पृ. 10.
२४२. Hokenson John, The Idea of Comedy tustwy Theory, Cutic, Resement Publishing New Jercy, P. 150.

२४३. उपाध्याय उदय नारायण एवं तिवारी गौतम, भारतीय स्थापत्य एवं कला मोतीलाल बनारसीदास, दिल्ली, 2001, पृ. 1
२४४. Vozderer Peter, Psychology of Entertainment Mahavaha Lorence Association New Jurcy, P. 367.
२४५. जोगदेव हेमंत, क्रीडा पत्रकारिता, श्री विद्या प्रकाशन, पुणे, 2001, पृ. 1
२४६. Wyver John, The Moving Image : An International History of Film, Television & Video, John Wiley & Sons, 1989, P. 5
२४७. धारुकर वि.ल., संपादन कला आणि शास्त्र, पृ. 105.
२४८. Stoddart Helen, Rings of Desire : Circus History & Representation, Manchester University Press, U.K. 2000, P.1.
२४९. शर्मा मुकूंद, विज्ञापन की दुनिया, प्रतिभा प्रतिष्ठाण नई दिल्ली 2010, पृ. 12.
२५०. घाटोळे रा.ना, समाजशास्त्रीय संशोधन पद्धती, मंगेश प्रकाशन, नागपूर, २०००, पृ. ११८
२५१. भांडारकर पू.ल., सामाजिक संशोधन पद्धती, महाराष्ट्र ग्रंथनिर्माती मंडळ, नागपूर १९८७, पृ. २
२५२. घाटोळे रा.ना, उपरोक्त, पृ. ११९
२५३. दुबे राजा, मिडिया मिमांसा, अंक ४, एप्रिल-जून २०१०, पृ. ७१
२५४. घाटोळे रा.ना., उपरोक्त, पृ.१२१
२५५. पाठक राममोहन, मिडिय मिमांसा, अंक ४, एप्रिल-जून २०१०, पृ. १२
२५६. कुळकर्णी एस.के., पाऊले पत्रकारीतेची, पुणे विद्यार्थी गृह प्रकाशन, पुणे, पृ. ५५.

२५७. श्रीहरी गुड्डीपुड्डी, मिडिया मिमांसा, अंक ४, एप्रिल-जून २०१०, पृ. ७७
२५८. धारुरकर वि.ल., जनसंवाद सिद्धांत चैतन्य प्रकाशन औरंगाबाद, २०११, पृ. ५७
२५९. देवेश किशोर, कम्यूनिकेशन रिसर्च हारानंद पब्लि., नई दिल्ली २०००, पृ. ८०
२६०. डॉ. गव्हाने सुधिर, नांदेड येथील राष्ट्रीय चर्चासत्रातील विचार, २०१३
२६१. गर्गे स.म., इतिहासाचा सामाजिक वेध, मानसन्मान प्रकाशन, पुणे २०००, पृ. ४०
२६२. पाठक राममोहन, मिडिया मिमांसा, एप्रिल-जून २०१०, पृ. १२.
२६३. शर्मा राधेशाम मिडिया मिमांसा, अंक ४, एप्रिल-जून २०१०, पृ. ७७
२६४. कुटियाला बि.के., संपादकीय मिडिया मिमांसा, अंक ४, एप्रिल-जून २०१०, पृ. २.